

Förslag till nationell strategi för att främja ekonomiskt kunnande i Finland

Populärvetenskapliga rapporter A:125

Sammanfattning

Genom en gemensam överenskommelse mellan Finlands Bank, justitieministeriet och andra centrala myndigheter startade Finlands Bank i februari 2020 samordningen av verksamheten för att främja ekonomiskt kunnande och har utifrån detta utarbetat ett förslag till en nationell strategi.

Finlands nationella strategi för ekonomiskt kunnande bygger på relevanta fakta och analyser. Strategin tar hänsyn till utgångsnivån för finländarnas ekonomiska kunnande, de rådande marknadsförhållandena och samhällssituationen. Strategin har utformats i nära samarbete med centrala forskare och aktörer inom området. Det främjar godkännandet av strategin, engagemanget och åtagandet att handla i enlighet med den. Strategin för ekonomiskt kunnande har utarbetats med utnyttjande av anvisningarna från OECD:s internationella nätverk för finansiell utbildning och andra länders exempel.

Finlands strategi för ekonomiskt kunnande har som mission att få människorna att förstå vilken betydelse ekonomiskt kunnande har i deras eget liv och att handla på ett ekonomiskt etiskt och hållbart sätt. Visionen i strategin är att finländarnas ekonomiska kunnande är världens bästa före år 2030.

Bättre ekonomiskt kunnande hos medborgarna skapar välmåga för hela samhällsekonomin, inom alla dess sektorer. För de enskilda människorna innebär det att de kan fatta goda ekonomiska beslut och inte får problem med sin privatekonomi.

Det centrala styrmedlet i strategin är den funktion som grundas i Finland i syfte att samordna arbetet hos tiotals aktörer inom den privata och tredje sektorn, ett arbete som varit splittrat och delvis överlappande. Genom samordningen blir främjandet av det ekonomiska kunnandet mer systematiskt och målinriktat och följer förändringarna i den ekonomiska omvärlden. När arbetet för ekonomiskt kunnande i fortsättningen görs i enlighet med strategin effektiviseras resursanvändningen, god praxis sprider sig och utnyttjas av flera aktörer, samarbetet mellan aktörerna fördjupas och verksamheten får större genomslag.

För genomförandet av strategin upprättas en praktisk verksamhetsplan på nationell nivå, där man fastställer de åtgärder som ska vidtas, vem som genomför dem jämte tidtabeller och mål samt avtalas om arbetsfördelningen och samarbetet. Även om främjandet av ekonomiskt kunnande i Finland håller hög kvalitet och är objektivt, är det viktigt att säkerställa detta också i fortsättningen.

För att medborgarna ska kunna göra val och fatta beslut om sin privatekonomi inrättas lättillgängliga lågtröskeltjänster för förebyggande rådgivning och information. Även de aktörer som arbetar för att främja det ekonomiska kunnandet behöver samlad och aktuell information om aktörer, verksamheter, data och material.

Genomförandet av strategin ska följas upp och bedömas. Det lyckas bäst genom en utvärdering av verksamhetens resultat och verkan, eftersom de går att bevisa, även på kort sikt. Resultat och verkan ska mätas systematiskt såväl på allmän nivå som i fråga om enskilda målgrupper, projekt och insatser. I samband med genomförandet av den nationella strategin för ekonomiskt kunnande behövs också en interdisciplinär forskargemenskap, som ansvarar för att utveckla forskningen inom detta område.

Den nationella strategin för ekonomiskt kunnande har en ägare som förbinder sig att ansvara för strategins genomförande och möjliggör främjandet av det ekonomiska kunnandet i nätverket av aktörer. Ledningen av strategin för ekonomiskt kunnande passar i Finland mest naturligt in under justitieministeriet. Förvaltningsmodellen för uppföljning, övervakning och samordning av genomförandet av strategin för ekonomiskt kunnande ska vara lätt, men effektivt betjäna strategins genomförande. Som en fråga separat från strategin ska finansieringen av verksamheten framför allt för den tredje sektorn samt grundandet och upprätthållandet av ett forskningsnätverk lösas.

Förord

Att använda pengar och göra betalningar hör till vardagen. I ett fungerande samhälle har det gjorts så enkelt och säkert som möjligt för var och en. Finländarna hör till de mest aktiva inom digitala betalningar, och Finland gynnas av att dessa tjänster håller hög kvalitet och är tillgängliga.

Av olika orsaker kan penninganvändningen bli till ett stort bekymmer i vardagen. När betalningarna sker obemärkt via digitala tillämpningar, är det lätt hänt att man glömmar att följa upp och planera sin privatekonomi. Också i livets vändpunkter, när man börjar studera, bildar familj eller går i pension, kan jämvikten mellan inkomster och utgifter rubbas. Då är en bra ekonomiplanering till hjälp.

Finlands Bank har under det gångna året utarbetat ett förslag till en nationell strategi för ekonomiskt kunnande. Den är den första i sitt slag i Finland. Åtgärdsförslagen i strategin bygger på kunskap, forskning, internationella rekommendationer och en omfattande kartläggning av verksamheten inom ekonomiskt kunnande.

Den bärande tanken i strategin är att öka människornas förståelse för vikten av ekonomihantering. Finländarnas ekonomiska kunnande är i genomsnitt på god nivå, men det förekommer skillnader mellan olika befolkningsgrupper. Genom målmedvetet arbete för att främja det ekonomiska kunnandet och med tillräckliga resurser är det möjligt att i stor utsträckning förbättra medborgarnas kunskaper och färdigheter och därigenom förebygga överskuldssättning och andra ekonomiska problem.

År 2020 var dystert ur hälsomässigt och ekonomiskt perspektiv. De ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin visade sig plötsligt i många finländares ekonomi, när permitteringarna och uppsägningarna ökade. Behovet av lågtröskeltjänster för rådgivning och information är nu särskilt stort. Med hjälp av dem kan man i föregripande syfte underlätta medborgarnas privatekonomiska val och beslut i alla ekonomiska konjunkturer.

Under coronapandemin utvecklades på kort tid distansverksamhet och virtuell växelverkan. Detta arbete bör fortsätta och god praxis överförs till olika sammanhang och delas mellan olika aktörer. Med hjälp av digitala tjänster är det möjligt att effektivt och jämlikt nå stora människoskargar.

Coronaåret har inte lamslagit organisationerna, företagen och myndigheterna med verksamhet inom ekonomiskt kunnande. I det nätverk som Finlands Bank grundat medverkade representanter från 84 organisationer. Detta förslag till en nationell strategi för ekonomiskt kunnande som ni nu håller i er hand är resultatet av aktivt och omfattande samarbete och jag vill tacka alla som deltagit i strategiarbetet för er viktiga insats.

Jag vill också tacka minister Anna-Maja Henriksson och justitieministeriet för att strategiarbetet inom ekonomiskt kunnande förts fram till beredning och för ett utmärkt samarbete. Justitieministeriet har genom den riksomfattande ekonomi- och skuldrådgivningen till allmänheten en naturlig grund för att leda verksamheten i enlighet med strategin i Finland. Finlands Bank deltar också i fortsättningen med sin egen insats i detta arbete.

Finländarna har utmärkta förutsättningar att sköta sin ekonomi så att de egna tillgångarna ger bästa nytta och trygghet för livet. Coronaåret visade att trots goda finansiella kunskaper och färdigheter kan en chock utifrån snabbt få såväl samhällsekonomin som privatekonomin ur balans. Tillgången till hjälp och stöd i skötseln av ekonomin blir allt mångsidigare, när arbetet för ekonomiskt kunnande i fortsättningen leds och planeras utgående från denna strategi.

Olli Rehn
Chefdirektör, Finlands Bank

Beskrivning av projektet för ekonomiskt kunnande och ansvarsområden

Förslaget till en nationell strategi för att främja ekonomiskt kunnande i Finland upprättades inom ramen för Finlands Banks projekt för ekonomiskt kunnande 2020. Arbetet leddes av senior rådgivare Anu Raijas. De viktigaste aktörerna och forskarna inom området för ekonomiskt kunnande deltog i upprättandet av strategin.

Projektarbetet övervakades av en **styrgrupp** som inrättats för ändamålet. Ordförande för styrgruppen var vice ordföranden i Finlands Banks direktion Marja Nykänen och styrgruppens medlemmar bestod av kanslichef Pekka Timonen (justitieministeriet), undervisningsrådet Kristina Kaihari (Utbildningsstyrelsen), verkställande direktör Elli Reunanen (FINE Försäkrings- och finansrådgivningen) och verkställande direktör Juha Pantzar (Garantistiftelsen).

Finlands Banks projektgrupp ansvarade för projektplaneringen, genomförandet av de utredningar som behövdes för beredningen av strategin och utformningen av förslaget till strategi för ekonomiskt kunnande. Beredningen av strategin underbyggdes av medverkan i verksamheten inom ramen för *OECD:s nätverk* International Network on Financial Education (*INFE*). Även Myntmuseets ledningsgrupp med representanter från olika avdelningar i Finlands Bank och Finansinspektionen deltog i projektet.

Expertgrupper bildades av aktörer med verksamhet inom ekonomiskt kunnande.

- En **forskargrupp** gjorde en [bakgrundsanalys](#) av nuläget för finländarnas ekonomiska kunnande i ljuset av de senaste undersökningarna och utredningarna. Forskargruppen bestod av Panu Kalmi (Vasa universitet), Mette Ranta (Helsingfors universitet), Olli-Pekka Ruuskanen (Pellervo ekonomisk forskning PTT).

- En **kartläggnings- och utvärderingsgrupp** samlade in information om aktörer, verksamhet och projekt som främjar det ekonomiska kunnandet och gjorde en bedömning av verksamheten. Om detta publicerades en [rapport](#). Gruppen bestod av representanter för TAT Ekonomi och ungdom, Finans Finland, Förbundet för lärarna i historia och samhällslära FLHS, Finlands Settlementförbund/Min ekonominätverket, Ekonomikunskapsprojektet & Helsingfors Diakonissanstalt, Ung Företagsamhet rf, Garantistiftelsen, Konsumentförbundet, Marthaförbundet och Finansinspektionen.
- **Verksamhetsmodellens utvecklingsgrupp** utarbetade ett förslag till nationellt samarbete. I gruppen ingick justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, FINE, Sitra, Börsstiftelsen, Marttaliitto, Tradeka, Yrittäjyys- ja talouskasvatuksen lukioverkosto, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry, Jyväskylän universitet/Karleby universitetscenter Chydenius och Finansinspektionen.

Under projektgången framlades projektets output för **nätverket** av aktörer och projekt. I nätverket medverkade sammanlagt 84 organisationer, representerande myndigheter inom främjande av ekonomiskt kunnande, offentliga aktörer och undervisningssektorn, organisationer, föreningar, stiftelser och nätverk samt aktörer inom finansbranschen och näringslivet. Nätverket sammanträdde tre gånger och på webbmötena hördes på bred front de olika aktörernas ståndpunkter som stöd för utarbetandet av strategin.

1. Inledning

Genom en gemensam överenskommelse mellan Finlands Bank, justitieministeriet och andra centrala myndigheter startade Finlands Bank i februari 2020 samordningen av verksamheten för att främja ekonomiskt kunnande och har utifrån detta utarbetat ett förslag till en nationell strategi. Upprättandet av strategiutkastet har letts av projektets styrgrupp. Finlands Bank överläter strategiutkastet till justitieminister Anna-Maja Henriksson i januari 2021.

Den nationella strategin för ekonomiskt kunnande omfattar följande delområden:

- Motiveringar för en nationell verksamhetsmodell
- Definition av målet
- Beaktande av situations- och omständighetsfaktorer
- Identifiering och uppsökning av olika målgrupper
- Upprättande av en verksamhetsplan
- Uppföljning av strategin och forskning
- Delning av aktuell information
- Förvaltning, styrning, samordning och finansiering

Strategin **genomförs** av alla de parter inom olika sektorer som bedriver verksamhet i syfte att stärka medborgarnas ekonomiska kunnande. Aktörerna har nytta av strategin, eftersom man med hjälp av den kan förbättra verksamhetens målinriktning och verkningfullhet. Strategin bidrar till att förtydliga arbetsfördelningen mellan aktörerna och effektiviserar verksamheten genom att eliminera eventuella överlappningar. Strategiprocessen löper inte uppifrån och ner, utan strategiutkastet har utarbetats i växelverkan med aktörerna inom detta fält. På så sätt godkänns strategin gemensamt och aktörerna förbinder sig att genomföra den.

De som slutgiltigt gynnas av strategin är de enskilda medborgarna, vars finansiella kunskaper och färdigheter man strävar efter att öka och på vars beteende och attityder man önskar inverka. **Målet med strategin är å ena sidan att förebygga att medborgarna får problem med sin privatekonomi och å andra sidan att stödja medborgarna att göra sådana val på finansmarknaden som är till fördel för dem.**

Strategin ska kunna uppdateras, om det exempelvis upptäcks brister i den eller om det på finansmarknaden eller i samhället sker betydande förändringar som inverkar på medborgarnas ekonomi.

2. Motiveringar för en nationell verksamhetsmodell

Digitaliseringen av de finansiella tjänsterna har förändrat människornas sätt att sköta sina penningaffärer. Med det varierar tillgången på tjänster och delaktigheten på finansmarknaden inom olika befolkningsgrupper. Hushållens skuldproblem och det växande antalet betalningsstörningar har lyft fram oron för människornas förmåga att hantera sin ekonomi¹. Samtidigt är en del osäkra när det gäller att spara och investera. Ekonomiskt kunnande är en viktig medborgarfärdighet, vars betydelse betonas i en ständigt föränderlig ekonomisk omvärld. Ekonomiskt kunnande behövs i det finansiella beslutsfattandet gällande den egna ekonomin på lång och kort sikt.

Det allmänna målet med strategin för ekonomiskt kunnande är att förbättra medborgarnas ekonomiska kunnande. För det behövs målmedveten och målinriktad undervisning, som i vetenskapliga undersökningar har påvisats förbättra det ekonomiska kunnandet (se t.ex. Kaiser m.fl. 2020).

De ekonomiska frågorna berör olika levnadsområden och livsskeden i medborgarnas liv. Ekonomin utgör en väsentlig del av livet och kan analyseras ur olika synvinklar. Därför är det viktigt att alla centrala parter som inverkar på medborgarnas ekonomiska kunnande engageras i genomförandet av strategin för ekonomiskt kunnande. Det är också viktigt att stödja och utveckla det konkreta ekonomiska kunnandet som hör samman med den gemensamma och individuella livsvärlden och bidrar till delaktighet.

Strategin för ekonomiskt kunnande omfattar de myndigheter och övriga offentliga aktörer som arbetar för att främja medborgarnas ekonomiska kunnande samt aktörer inom den privata och tredje sektorn. Skolornas undervisning i ekonomi har koppling till strategin med ingår inte direkt i den. I skolundervisningen genomförs den läroplan som baserar sig på lagar och förordningar och där ett centralt mål redan länge har varit att stärka barnens och de ungas ekonomiska kunnande. Detta delområde har under de senaste åren fått ytterligare tyngd. Strategins mål är sammanlänkade med

läroplanerna samt kontinuiteten i utvecklingen av det ekonomiska kunnandet. Utnyttjandet av dem också i det framtida läroplansarbetet främjar utvecklandet av skolornas ekonomiundervisning i linje med de nationella riktlinjerna.

Undervisningssektorn ingår dessutom i strategin via den ekonomiundervisning i skolorna som ges av externa aktörer och inom ramen för olika samarbetsprojekt. Multidisciplinära aktörer utanför skolorna kan stödja genomförandet av läroplanerna och (fort)bilda lärarna. På detta sätt omfattas lärarna, liksom också eleverna på olika skolstadier, av strategin och har stor fördel av den.

I arbetet för att främja det ekonomiska kunnandet varierar betydelsen och inflytandet mellan olika sektorer. Därför bör man i strategin skilja mellan lagstadgad myndighetsverksamhet², allmännyttig verksamhet, marknadsbaserad verksamhet, undervisning och vetenskaplig forskning, vilka alla fungerar enligt egna principer som avviker från varandra. Eftersom antalet aktörer är stort och verksamhet bedrivs på många plan utan samordning, förekommer det överlappande verksamhet och konkurrens om samma "kunder". Aktörerna samarbetar närmast inom ramen för gemensamma projekt, men också det har ofta koncentrerats till huvudstadsregionen och vissa välbekanta samarbetspartner. För att effektivisera främjandet av det ekonomiska kunnandet behövs samarbete mellan aktörerna och nya kontakter på såväl regional som riksomfattande nivå. Strategin skapar stadga i verksamheten för att främja det ekonomiska kunnandet: med hjälp av strategin effektiviseras resursanvändningen, god praxis sprider sig och kan utnyttjas av flera aktörer, samarbetet och synergin mellan aktörerna fördjupas och verksamheten får större genomslag.

I många länder har man utarbetat en nationell strategi för att främja ekonomiskt kunnande. Enligt en kartläggning som OECD låtit göra i juni 2015 hade 59 länder en strategi för ekonomiskt kunnande eller en sådan var aktivt under arbete.

¹ Bakom skuldproblemen och betalningsanmärkningarna är det utöver ekonomiskt kunnande ofta också fråga om t.ex. livskompetensproblem till följd av marginalisering.

² Den offentliga sektorn kommer sannolikt att påföras liknande skyldigheter i sektorregleringen (European Union 2020; se också European Commission 2020).

Av Finlands grannländer höll Sverige, Danmark och Estland då på att implementera sin första nationella strategi. (OECD 2015.) I diskussionerna inom OECD/INFE-nätverket³ hösten 2020 framgick det att man i de länder som har en nationell strategi för ekonomiskt kunnande under coronapandemin genom effektiv arbetsfördelning snabbt kunde erbjuda såväl rådgivning som olika verktyg till hjälp i medborgarnas ekonomiska trångmål. Detta är en betydande grund för att införa en strategi för ekonomiskt kunnande; den ger möjlighet att snabbt reagera på medborgarnas ekonomiska nödsituationer och lösa dem. OECD har godkänt en rekommendation om undervisning i ekonomi, och i dess bilaga finns rekommendationer

för upprättande och verkställande av en nationell strategi för ekonomiskt kunnande som ett sätt att samordna främjandet av det ekonomiska kunnandet (OECD 2020a).

Medborgarnas ekonomiska kunnande har betydelse för såväl individen som alla marknadsaktörer även på samhällsnivå. Ett gott ekonomiskt kunnande bland medborgarna skapar välmåga för alla samhällsekonomiska aktörer och förebygger ojämlikhet och marginalisering. Aktörerna inom branschen anser det vara viktigt att skapa en strategi för ekonomiskt kunnande i Finland. Det underlättar byggandet av den.

3. Definition av målet

I strategin för ekonomiskt kunnande definieras såväl begreppet ekonomiskt kunnande som verksamheten för att främja kunnandet. Alla aktörer bör känna till och godkänna dessa definitioner; det är viktigt att aktörerna förstår de centrala föremålen för verksamheten på samma sätt. Det är för oss naturligt att tala om **ekonomiskt kunnande** som synonym till finansiell läskunnighet (*financial literacy*) och finansiell förmåga (*financial capability*). Med ekonomi hänvisas i detta sammanhang till hushållens privatekonomi. Vi tillämpar på ekonomiskt kunnande **OECD:s definition**, enligt vilken det ekonomiska kunnandet består av **finansiell kunskap, finansiellt beteende och finansiella attityder** (Atkinson & Messy 2012).

Utöver de tre dimensionerna för ekonomiskt kunnande bör man särskilja tre olika kompetensnivåer (baskunskaper, goda kunskaper och kunskaper på expertnivå) och för dem innehåll inom de olika delområdena av privatekonomin: vardagsekonomi, planering av den egna ekonomin och ekonomisk beredskap, anskaffningar, låntagning, sparande, investering/ägande och försäkring (se tabellen nedan). Genom indelningen i nivåer tas hänsyn till att stöd i ekonomiskt kunnande behövs på olika inkomst- och utbildningsnivåer, men stödets innehåll varierar.

	Grundläggande kunskaper	Goda kunskaper	Kunskaper på expertnivå
Vardagsekonomi			
Planering av den egna ekonomin och ekonomisk beredskap			
Anskaffningar			
Låntagning			
Sparande			
Investering/ägande			
Försäkring (inkl. arbetspensionsförsäkring)			

³ OECD:s internationella nätverk för finansiell utbildning OECD International Network on Financial Education (INFE) är ett samarbetsforum för främjandet av ekonomiskt kunnande. Nätverket utformar rekommendationer för att främja det ekonomiska kunnandet och ger medlemsländerna anvisningar för upprättande av en strategi för ekonomiskt kunnande. Dessutom har man inom ramen för nätverket utvecklat en internationell mätare för att mäta ekonomiskt kunnande. Nätverket lyfter fram behovet av en aktör på nationell nivå som bär ansvaret för att samordna främjandet av ekonomiskt kunnande och att regelbundet mäta det ekonomiska kunnandet.

Det arbete som olika aktörer gör för att förbättra medborgarnas ekonomiska kunskande är **främjande av ekonomiskt kunskande eller undervisning i ekonomi**. Detta görs såväl på praktisk nivå som inom ramen för olika forsknings- och utvecklingsprojekt. I praktiken främjas det ekonomiska kunnandet exempelvis genom utbildning för olika målgrupper, besök, möten, evenemang, rådgivningstjänster, handledningar, verktyg, spel och webbsidor.

För en fungerande strategi behövs ett klart och kärnfullt formulerat gemensamt mål som antagits av alla parter och som också läggs fram för de politiska beslutsfattarna för deras godkännande. Missionen med Finlands strategi för ekonomiskt kunskande är att få människorna att förstå **ekonomins betydelse** i deras eget liv och att handla på **ett ekonomiskt etiskt och hållbart sätt**. Strategins vision är att finländarnas **ekonomiska kunskande är världens bästa** före år 2030. Detta kan uppnås genom arbete för att **stärka de olika delområdena av det ekonomiska kunnandet** och genom **bättre styrning och tillgång till information**. I visionen beaktas de olika delområdena av privatekonomin – vardagsekonomi, anskaffningar, låntagning, sparande och investering/ägande – och de kompetenser som de förutsätter.

När det gäller förbättringen av det ekonomiska kunnandet bör man specificera vilka förändringar

som eftersträvas inom de olika delområdena: kunskap, beteende och attityder. Därför delas det övergripande målet upp i mer konkreta delmål med mätare som visar hur målen nås. För mätarna för delmålen fastställs exempelvis följande mål: minst 80 procent kan definiera begreppet inflation (kunskap), minst hälften gör varje månad upp en budget (beteende) och högst hälften får tillfredsställelse av att använda pengarna genast (attityder). Utöver delområdena kan man sätta upp egna mål för de olika nivåerna av ekonomiskt kunskande och exempelvis för olika åldersgrupper.⁴

Delmålen för styrningen och tillgången till information kunde exempelvis vara följande: över hälften av finländarna använder webb- eller rådgivningstjänster för ekonomiskt kunskande, minst 80 procent av de aktörer som främjar det ekonomiska kunnandet hör till nätverket för ekonomiskt kunskande och under ett år skapas minst två nya verksamhetsformer för nätverkets samarbete och växelverkan.

För delmålen fastställs en period inom vilken de ska uppnås. Delmålen formuleras tillsammans med aktörerna utifrån vad som är realistiskt att nå i verksamheten hos de olika sektorerna/aktörerna och för olika målgrupper.

⁴ Vid formuleringen och mätningen av delmålen utnyttjas Kalmis och Ruuskanens (2016) undersökning av finländarnas ekonomiska kunskande, där man utvecklade elva mätare på finansiell kunskap, nio mätare på beteende och tre mätare på attityder. Enkäten utformades dels utifrån OECD:s enkät om ekonomiskt kunskande 2011 och med hjälp av den erhöles material som också var jämförbart med det internationella FLaWorld-materialet (Lusardi & Mitchell 2011). Då formulerades frågor som lämpar sig för finländska förhållanden och de blev samtidigt testade i praktiken. Det finländska materialet användes vid OECD:s internationella jämförelse av ekonomiskt kunskande 2016 (OECD 2016).

4. Beaktande av situations- och omständighetsfaktorer

Den nationella strategin för ekonomiskt kunnande byggs med utgångspunkt i de omständigheter som råder i Finland samt den situation som råder i samhället och på marknaden (se OECD 2015). I strategin beaktas såväl förändringar på makronivå som innovationer på finansmarknaden av betydelse för medborgarnas ekonomi.

Den globala ekonomin och digitaliseringen har fört med sig nya former av konsumenttjänster och förändrat karaktären av konsumenternas ekonomiska transaktioner. Sätten att köpa och betala och i och med det hushållandet med pengar förändras hela tiden till följd av digitaliseringen. Digitaliseringen medför förändringar i tjänsternas tillgänglighet och därigenom delaktigheten på finansmarknaden inom olika befolkningsgrupper. Den långvarigt låga räntenivån har ökat skuldsättningen och gett låntagarna en föreställning om mycket förmånliga lånta pengar. En påtaglig förändring på marknaden på 2000-talet är de krediter som erbjuds av nya aktörer utanför den traditionella finanssektorn, vilket ökat tillgången på lån för en allt bredare kundkrets. De omfattande samhälleliga förändringar som orsakas av ekonomiska konjunkturen inverkar på medborgarnas ekonomi i första hand via läget på arbetsmarknaden. Alla dessa förändringar utmanar

de olika delområdena av ekonomiskt kunnande. Det är därför viktigt att medborgarna kan hantera sin ekonomi på bästa möjliga sätt i den föränderliga situationen och samtidigt förstår riskerna. Anpassningen till förändring förutsätter också insikt i samhällsekonomiska frågor och internationell ekonomi. Medborgarnas val när det gäller konsumtion, skuldsättning och sparande görs alltid under vissa finansiella förhållanden. Därför stöder förståelsen för de allmännaste makroekonomiska begreppen och förmågan att uppfatta de förändringar som sker i den ekonomiska omvärlden de val som var och en gör i sin privatekonomi.

Utöver förändringarna i omvärlden behövs på det individuella planet förmåga att bereda sig ekonomiskt eller anpassa sin ekonomi och ekonomisk återhämtningsförmåga (resiliens) i livets förändrings- och övergångsskeden (se avsnitt 5). Förutom överraskande utgifter behövs också beredskap för en plötslig nedgång i inkomsterna.

Det ekonomiska kunnandet är förenat med många andra i dagsläget nödvändiga färdigheter, såsom digital kompetens och medieläskunnighet⁵. De bör beaktas som element i anslutning till omvärlden, med fokus på de frågor som gäller privatekonomin.

5. Identifiering och uppsökning av olika målgrupper

Främjandet av det ekonomiska kunnandet ska inriktas på definierade målgrupper. Om målgruppen är generellt *alla medborgare*, är det osäkert vem verksamheten och budskapet når. Man måste veta vem som behöver stöd för sitt ekonomiska kunnande och inom vilket område stöd behövs.

Enligt de senaste undersökningarna och utredningarna och även i internationell jämförelse är finländarnas ekonomiska kunnande på god nivå, men jämförelserna har också visat på luckor i de finansiella kunskaperna och det finansiella beteendet

(Raijas m.fl. 2020). Exempelvis har kvinnor, lågt utbildade och låginkomsttagare konstaterats vara mindre intresserade av ekonomiska frågor (se t.ex. Danske Bank 2019), vilket sannolikt också återspeglas i deras ekonomiska kunnande.

Vid definitionen av målgrupper utnyttjas både befintliga undersökningar och görs nya undersökningar. Utöver forskning används vid definitionen av målgrupperna information från experter som möter medborgare i sitt arbete (t.ex. social- och undervisningssektorn,

⁵ Medieläskunnighet behövs också i ekonomiska frågor, eftersom man t.ex. med hjälp av marknadsföring kan få för individen ofördelaktiga alternativ, såsom kreditprodukter med hög ränta, att te sig attraktiva.

företagshälsovården, personer i chefsställning och förtroendemän). Denna information är tillgänglig i en öppen debattkultur.

I PISA-undersökningen om ekonomikunskaperna 2018 placerade sig de finländska ungdomarna i åldern 15 år på delad andra plats. Av resultaten framgick att ungdomarna i Finland oftare än i andra länder får information som gäller ekonomiskt kunnande av sina lärare och det visade sig ha ett starkare samband med kompetensen jämfört med andra länder. Undersökningen vittnade emellertid om en stor polarisering mellan eleverna inom skolan. (OECD 2020b.) I ljuset av denna information är det viktigt att vinnlägga sig om lärarnas kompetens i ekonomiundervisningen och att (fort)bilda dem på alla skolstadiet samt att överväga metoder att stödja det ekonomiska kunnandet i hemmen. Detta arbete bör aktörerna fortsätta i gott samarbete.

I främjandet av det ekonomiska kunnandet ligger tyngdpunkten för närvarande på barn i skolåldern och unga. Många aktörer arbetar på gräsrotsnivå i skolorna: bankerna, Finans Finland, Ekonomi och ungdom TAT, Börsstiftelsen, Perintäritari Oy, Finlands Bank, FINE Försäkrings- och finansrådgivningen, Konkurrens- och konsumentverket, Nuorten Akademia, Barn- och ungdomsstiftelsen, Förbundet för Ungdomsbostäder, Ung Företagsamhet och Marthaförbundet. (Raijas 2020.) Detta arbete är viktigt och värdefullt, men också där behövs samordning.

Ekonomiskt kunnande är livslångt lärande i en ständigt föränderlig omvärld. Man kan inte

förutsätta att det är möjligt att klara sig genom livet utan uppdateringar av de kunskaper och färdigheter som erhållits i grundskolan eller på andra stadiet. Stärkandet av det ekonomiska kunnandet är viktigt i alla skeden och kontexter av levnadsloppet:

1. Barndom och ungdom: i småbarnsåldern dagvård och klubbar; i skolåldern skola, kurser, fritidsintressen (lärarnas fortbildning + institutionen för lärarutbildning, TAT Företagsbyn, Ung Företagsamhets program, 4H, föreningar och organisationer, konfirmationsläger eller motsvarande)
2. Vuxenåldern: beväringstjänst, barnrådgivningsbyråer⁶, socialbyråer (ekonomi- och socialarbete), FPA, Ohjaamo (Navigatorn)⁷, rättshjälpsbyråernas ekonomi- och skuldrådgivning, bibliotek, medborgar-, arbetar- och vuxeninstitut, öppna universitet, organisationernas kursverksamhet, arbetsplatser, fackförbund, politiska partier, banker och försäkringsanstalter
3. Pensionsåldern: kurser inför pensioneringen (pensionsförsäkringsbolag, arbetspensionsorganisationer + listan i föregående punkt) samt upprätthållande av teknisk kompetens i anslutning till ekonomiskt kunnande och finanser (organisationer, banker, FPA, kommuner, pensionsförsäkringsbolag)

⁶ I Sverige har nätverket Gilla din ekonomi utarbetat en guide för blivande föräldrar, se <https://dittbarnochdinapengar.se/>.

⁷ Ohjaamo-verksamheten ger på sina serviceställen runtom i Finland personer under 30 år vägledning i frågor som gäller arbete, utbildning och vardag (<https://ohjaamot.fi/etusivu>).

Lämpliga tillfällen och stunder i medborgarnas liv där de är mottagliga för ekonomiska frågor måste identifieras. Utöver de olika skedena i livet är det vid definitionen av målgrupper nödvändigt att identifiera följande situationer och grupper:

1. Förändringar i livet som kan förutses och övergångsskedena som hör till livets gång, t.ex. att de unga frigör sig från hemmet och går ut i arbetslivet, bildar familj och går i pension
2. Beredskap inför överraskande risksituationer på individnivå (permittering, sjukdom, olycksfall, arbetsoförmåga, arbetslöshet, separation/skilsmässa) eller i samhällsekonomin (ekonomiska konjunkturer eller andra förändringar i makroekonomin)

3. Ekonomiskt sårbara befolkningsgrupper, såsom personer med oregelbundet arbete och låginkomsttagare, pensionärer och äldre samt invandrarfamiljer

Det ekonomiska kunnandet – liksom allt annat kunnande – är kraftigt polariserat bland medborgarna: en del av befolkningen är experter på ekonomi, medan andra har svårigheter att få pengarna att räcka till för nödvändiga utgifter i vardagen. Ekonomiskt kunnande har varierande betydelse för olika målgrupper och därför finns det skäl att lägga vikt vid olika frågor i dess främjande. Målgruppen bör beaktas också vid valet av verksamhets- och genomförandeform.

6. Upprättande av en verksamhetsplan

Strategin för ekonomiskt kunnande är inte enbart en deklaration från ovan, utan för genomförandet av strategin upprättas en praktisk och skriftlig verksamhetsplan. Verksamhetsplanen upprättas under våren 2021 i samarbete med nätverket av aktörer.

I olika länder varierar tidsrymden för den verksamhetsplan som ingår i strategin för ekonomiskt kunnande mellan 3 och 10 år. Eftersom omvärlden förändras i rask takt, **upprättas verksamhetsplanen hos oss för högst fem år**. Verksamhetsplanen ska justeras under planperioden, om det exempelvis i omvärlden, ekonomin eller bland aktörerna sker sådana förändringar som har en betydande inverkan på medborgarnas ekonomi.

Det är viktigt att alla relevanta aktörer stöder uppdateringen av medborgarnas ekonomiska kunnande. Eftersom antalet aktörer ute på fältet är många, är det viktigt att skapa en helhetsbild av verksamheten och komma överens om en ändamålsenlig arbetsfördelning och fungerande samarbete och samtidigt undvika överlappande verksamheter. Aktörerna kan också genom sina egna aktiviteter komplettera varandras verksamhet. I arbetsfördelningen mellan aktörerna beaktas

aktörens sakkunskap, specialkompetens, styrkor, intressen och resurser. Genom samarbete och växelverkan mellan de aktörer som främjar det ekonomiska kunnandet kan vi bidra till att expertisen hos olika aktörer effektivt förmedlas till rätt adress. Samarbete behövs på bred front över sektorsgränserna och nya öppningar söks exempelvis med den fjärde sektorn (sociala medier, bloggar, youtubare, grupper liknande *Mimmit sijoittaa*) med utnyttjande av kamratstödmöten. Vi behöver nya forum för hantering av ekonomiska frågor för att nå de människor som behöver stöd och råd.

I verksamhetsplanen införs de åtgärder som vidtas samt vem som ansvarar för åtgärderna jämte tidtabeller. De mål som ställts upp (se avsnitt 3) och uppföljningen av dem antecknas i verksamhetsplanen så ingående som möjligt, men så att man samtidigt bibehåller en viss grad av rörelsefrihet och spelrum. Aktiviteterna ska bilda en kompletterande helhet. Nya verksamhetsformer och tillvägagångssätt bör också modigt testas. Åtgärderna ska genomföras kostnadseffektivt. De ska analyseras utifrån skalbarhet och användbarhet med tanke på såväl olika aktörer som målgrupper.

Även om fokus i verksamhetsplanen självfallet ligger på att främja det ekonomiska kunnandet, kommer parterna också överens om påverkansarbete i syfte att lyfta fram vikten av att främja ekonomiska frågor och ekonomiskt kunnande.

Medborgarna ska kunna lita på kvaliteten och objektiviteten i främjandet av det ekonomiska kunnandet, eftersom de med stöd av den information som de får kan komma att fatta viktiga ekonomiska beslut med verkningar långt in i framtiden. Det är viktigt att de aktörer som finansierar verksamheten inte strävar efter att öka kännedomen om sin egen verksamhet på bekostnad av andra. **Som en del av verksamhetsplanen utarbetas anvisningar om kvalitetskriterierna för och kravet på objektivitet i främjandet av det ekonomiska kunnandet och ekonomiundervisningen** (jfr OECD 2015). Det är mycket arbetskrävande att gå igenom verksamhet och material och därför utarbetas i samband med verksamhetsplanen en handbok eller motsvarande för att säkerställa verksamhetens kvalitet och objektivitet. Handboken för god praxis i Spaniens plan för ekonomiundervisning Code of Good

Practice for Financial Education Initiatives (Banco de España 2018) kan användas som förebild. Vid kvalitetssäkringen tillämpas skyldigheter i fråga om förfarandet som liknar självreglering och som de parter som genomför strategin för ekonomiskt kunnande förbinder sig att följa. Situationen hos oss i Finland är såtillvida god att det hittills inte påträffats verksamhet med bristande kvalitet eller objektivitet inom arbetet för att främja det ekonomiska kunnandet.

Förankringen av strategin och dess genomförande och uppföljning kräver kontinuerlig dialog och samarbete mellan aktörerna. Dessutom behövs dialog mellan aktörerna inom branschen och diskussion om läget med avseende på det ekonomiska kunnandet och de faktorer som inverkar på det. För detta avtalas om regelbundna möten mellan aktörerna och om kommunikationsätten, där man utöver uppföljningen av hur strategin genomförs tillsammans skapar en bild av omvärlden och beaktar eventuella uppdateringsbehov och skuggzoner i strategin för ekonomiskt kunnande samt luckor i forsknings- och utvecklingsverksamheten.

7. Uppföljning av strategin och forskning

Vid uppföljningen och bedömningen av strategin är det viktigt att särskilja bedömningen av resultat och verkan samt verkningsfullhet. **Det enklaste är att fokusera på bedömningen av verksamhetens resultat och verkan eftersom de går att bevisa, även på kort sikt.** Då beskrivs och mäts de konkreta förändringar som skett till följd av insatserna. Vid bedömningen av resultat och verkan fästs uppmärksamhet vid hur målen för verksamheten nås (vad är kompetensnivån och hur har den utvecklats) och effekterna av verksamheten (t.ex. minskade ekonomiska problem). Verkan realiserar sig före **verkningsfullheten** som är svårare att bedöma, eftersom den är beroende av flera olika faktorer, den realiserar sig på samhällsnivå och ofta först efter en längre tid. Givetvis ska man sträva efter att bedöma också den. Vid uppföljningen och bedömningen av hur strategin för ekonomiskt kunnande genomförs läggs fokus på hur man genom de åtgärder som införts i verksamhetsplanen uppnår målen för verksamheten. Vid bedömningen analyseras eventuell utveckling av insatserna. Resultaten och verkningarna av den nationella strategin och verksamheten inom ramen för den

följs upp planenligt och regelbundet med de mätare som tagits fram för detta ändamål. Mätarna ska också utvecklas vid förändringar i omvärlden och samhällssituationen.

Resultat och verkan ska mätas systematiskt såväl på allmän nivå som i fråga om enskilda målgrupper, projekt och insatser. Aktörerna bör också i fortsättningen analysera sin egen verksamhet och det finns skäl att utnyttja analyserna inom hela nätverket av aktörer. Vart tredje år genomförs en enkät om nivån på och utvecklingen i det ekonomiska kunnandet som riktar sig till hela befolkningen. Enkäten mäter hur de delmål som definierats i verksamhetsplanen har uppnåtts (se avsnitt 3). Finland ska tidvis delta i OECD/INFE:s internationella jämförelser, vilket inte gjorts efter 2014 (se OECD 2016). Utöver detta kan resultat och verkan mätas på en mer detaljerad nivå. Det fastställs separat i verksamhetsplanen. Vid sidan av den kvantitativa mätningen behövs också kvalitativ analys. Den kvalitativa undersökningen bidrar till att öka förståelsen för ekonomiskt kunnande

och de faktorer som inverkar på kunnandet samt kompletterar den information som producerats med kvantitativa metoder.

Till såväl genomförandet som uppföljningen av strategin för ekonomiskt kunnande bör som ett väsentligt element fogas vetenskaplig forskning, men också olika utredningar och kartläggningar av bakgrundsfakta. Vetenskaplig forskning bör utnyttjas vid bedömningen av projektets och verksamhetens resultat och verkan samt verkningsfullhet. Forskningen ska bedrivas i växelverkan med den praktiska verksamheten exempelvis med olika försöksuppställningar och vid identifieringen av relevanta målgrupper. Med hjälp av forskningsrön kan man utveckla verktyg och redskap för att främja det ekonomiska kunnandet. Forskningen genererar behövliga data som behövs för strategin, vilket väsentligen stärker verksamhetsplanens och strategins genomförande.

Inhemska och internationella forskningsdata om det ekonomiska kunnandet och dess läge, om problem med ekonomihanteringen och roten till dem, om verksamheten för att utveckla det ekonomiska kunnandet, om undersökningen av verkningsfullhet samt dess genomförande, verktyg och metoder ska sammanställas, så att uppgifterna kan utnyttjas. Också material från olika praktiska aktörer och experternas erfarenheter (bl.a. ekonomi- och skuldrådgivningens föregripande ekonomiska rådgivning, FINEs och Garantistiftelsens kontakter),

som belyser medborgarnas ekonomiska kunnande, ska samlas in och utöver forskningen också utnyttjas vid bedömningen av verksamheten. Genom forskning kan man följa upp förändringarna i omvärlden, varvid man också har möjlighet att reagera på dem. Allt detta stärker forskningen om det ekonomiska kunnandet.

Vid forskningen om ekonomiskt kunnande ska det tvärvetenskapliga forskningsprojektet DigiConsumers som finansieras av Rådet för strategisk forskning vid Finlands Akademi utnyttjas. Projektet pågår åren 2019–2025 och engagerar 33 partner inom olika sektorer. Projektet söker metoder att förbättra det ekonomiska kunnandet och konsumentfärdigheterna hos unga i åldern 13–25 år framför allt i digitala miljöer. (<https://digiconsumers.fi/>.)

För att genomföra den nationella strategin för ekonomiskt kunnande behövs en interdisciplinär forskargemenskap med kompetens att genomföra vetenskaplig forskning. Lämpliga vetenskapsgrenar är ekonomi, ekonomisk sociologi, ekonomiskt socialarbete, socialpolitik, rättspolitik, beteendekonomi och konsumtionsforskning. För forskningen om ekonomiskt kunnande kan man grunda ett forskningsnätverk, som sammanställer och samordnar tvärvetenskaplig forskning i ämnet och sköter de internationella kontakterna. Den naturligaste koordinatören för forskningsnätverket vore ett universitet eller en forskningsanstalt.

8. Delning av aktuell information

För att medborgarna ska kunna göra val och fatta beslut om sin privatekonomi inrättas förebyggande rådgivning och information i form av lättillgängliga lågtröskeltjänster. En lämplig plattform kunde vara exempelvis *suomi.fi*, där det redan finns en färdig sektion för privatekonomiska frågor (<https://www.suomi.fi/medborgare/att-skota-ekonomin/planering-av-den-egna-ekonomin>). Denna webbplats kommer att byggas ut till en servicekanal för medborgarna i olika livssituationer, och ekonomiska frågor kan med fördel integreras med den. Ansvaret för innehållsproduktionen och informerandet om denna webbplats bör överlätas till en tillförlitlig

part. Webbplatsen är för närvarande sannolikt inte i någon större användning, varför man måste göra den mer känd genom aktiv information och marknadsföring.⁸ Som modell kan man använda den nederländska plattformen Money Wise, där olika aktörer som främjar det ekonomiska kunnandet erbjuder allmänheten praktiska och lättbegripliga tips och verktyg inom olika privatekonomiska områden. Plattformen uppdateras av byrån för Money Wise-forumet. (<https://www.wijzeringeldzaken.nl/english/>.)

Problemet med att hitta aktuell information har lyfts fram också av de aktörer som verkar för att

⁸ I detta sammanhang finns det skäl att beakta justitieministeriets förnyade webbplats för ekonomi- och skuldrådgivning i syfte att effektivisera den ekonomiska rådgivningen.

främja ekonomiskt kunnande. Information om aktörer, verksamheter, data och material bör samlas på ett och samma ställe, utan att glömma behovet av uppdateringar. Information bör delas öppet, objektivt, regelbundet och interaktivt. För dem som arbetar med att främja ekonomiskt kunnande bör det på en webbplats grundas en aktörs- och kompetensbank med aktuell och samlad information om pågående verksamhet, projekt, data och material.⁹ Genom detta främjas också samarbetet mellan aktörerna. Det är ytterligare till fördel för aktörerna bl.a. vid utvecklingen av distansverksamhet, digitala material och tjänster.

Webben är en effektiv plats för delning av innehåll för att främja ekonomiskt kunnande, men man måste också identifiera andra platser, situationer och livsskeden där det är påkallat att ta upp ekonomiska frågor och där det kan göras på ett naturligt sätt. Det lönar sig att utnyttja redan befintliga strukturer och institutioner (se avsnitt 5).

Under undantagsförhållandena till följd av coronapandemin utvecklades på kort tid interaktiv distansverksamhet samt digitalt material och digitala tjänster. Detta arbete bör fortsätta, eftersom en sådan verksamhet är kostnadseffektiv tack vare möjligheten att vid behov nå stora människoskaror.

9. Förvaltning, styrning, samordning och finansiering

Den nationella strategin för ekonomiskt kunnande har en ägare som förbinder sig att ansvara för strategins genomförande och möjliggör främjandet av det ekonomiska kunnandet. Ägaren ska ha kompetens och resurser för detta. Verksamhetens verkningfullhet garanteras genom ett starkt ägarskap och statsförvaltningens engagemang. Till permanent ansvarig för strategin för ekonomiskt kunnande, som följer upp och övervakar att den genomförs och samordnar verksamheten i Finland, väljs en opartisk och tillräckligt auktoritativ aktör inom statsförvaltningen som betjänar alla jämlikt och åtnjuter förtroende på bred bas. För genomförandet av strategin bör en permanent finansiering säkerställas med statsmedel eller någon annan offentlig finansiering.

Det ger fördelar att sprida kunskaper och färdigheter mellan aktörerna, eftersom såväl utveckling som implementering av ny praxis är resurskrävande.

I informationen till allmänheten bör de olika målgrupperna och informationens tillgänglighet beaktas. Informationen till målgrupperna ska ges i klartext och på olika språk, eftersom samma meddelande och kanaler inte lämpar sig för alla. Meddelandeformatet och kanalerna ska väljas efter målgrupp. Tänkbara kanaler ska kartläggas omfattande och tas i bruk i arbetet för att främja ekonomiskt kunnande. I kommunikationen beaktas att information ska finnas tillgänglig för dem som aktivt söker information, men information ska också aktivt tillhandahållas till dem som inte kan söka information, men som identifierats som potentiella målgrupper. Därför ska kommunikationen vara aktiv i såväl traditionella som digitala kanaler. Även medierna bör utnyttjas i kommunikationen.

Finlands Bank är full medlem i OECD:s internationella nätverk för finansiell utbildning *OECD International Network on Financial Education INFE*. Finlands Bank förmedlar internationella nyheter till dem som arbetar med att främja ekonomiskt kunnande.

De frågor som hänför sig till främjande av ekonomiskt kunnande faller under flera ministerier: justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet och social- och hälsovårdsministeriet. När man betraktar ministeriernas beröringspunkter med den enskilda människans ekonomi, skulle ledningen av strategin för ekonomiskt kunnande i Finland mest naturligt passa in under justitieministeriet eller arbets- och näringsministeriet. Motiveringen är att båda ministerierna i sin verksamhet behandlar frågor som tangerar enskilda människors ekonomiska angelägenheter och båda ger medborgarna rådgivning på regional nivå: justitieministeriet via rättshjälpsbyråernas ekonomi- och skuldrådgivning,

⁹ Projektet *Mun talous – Min ekonomi* har samlat in, strukturerat och länkat till sin egen webbplats finskspråkigt material som finns på webben samt material som tagits fram som stöd för den egna ekonomihanteringen (<https://muntalous.fi/materiaalit/>). Projektet sammanställer också varje vecka på sin webbplats en nyhetsuppföljning med de senaste nyheterna i området.

arbets- och näringsministeriet via konkurrens- och konsumentverkets riksomfattande konsumentrådgivning. Ekonomi- och skuldrådgivningen är regionalt mer omfattande än konsumentrådgivningen. Å andra sidan är konsumentrådgivningens arbetsfält brett: den ger information om konsumentens rättigheter och medlar vid tvister mellan konsumenter och företag. Frågor som gäller konsumenternas privatekonomi är emellertid inte i omedelbar fokus för rådgivningen. När det gäller substansen skulle genomförandet av strategin för ekonomiskt kunnande bäst lämpa sig för ekonomi- och skuldrådgivningen, där den nuvarande rådgivningsuppgiften skulle utvidgas.¹⁰ Via justitieministeriet skulle också övriga politiska frågor bli beaktade, såsom exempelvis förverkligandet av delaktighet och konsumentskydd på finansmarknaden.

Strategin styr arbetet hos tiotals aktörer inom den privata och tredje sektorn i Finland, ett arbete som för närvarande är splittrat och delvis överlappande. Det är emellertid fråga om självständiga aktörer, varför verksamheten inte enbart kan bestämmas från högre ort. Politiken och förvaltningen har till uppgift att ansvara för förutsättningarna för bättre ekonomiskt kunnande och leda den förändring som är inriktad på det. Statsförvaltningen arbetar för ekonomiskt kunnande i en aktiv dialog med dessa aktörer. De centrala aktörerna är representerade i den organisation som grundas för strategin.

Förvaltningsmodellen för uppföljning, övervakning och samordning av genomförandet av strategin för ekonomiskt kunnande ska vara så lätt som möjligt, men effektivt betjäna genomförandet av strategin. Resurser får inte slösas på förvaltningen, utan de ska allokeras till själva verksamheten. I Finland kan man delvis tillämpa den kanslimodell som används i Sverige (se <https://gilladinekonomi.se/om/om-gde/>). Ett **kansli**¹¹ med några anställda skulle sköta administrativa ärenden, planera och samordna den praktiska verksamheten och ta hand om nätverkets regelbundna möten¹² och kontakter. Genomförandet av strategin övervakas och leds i likhet med i Nederländerna av en förvaltningsövergripande, multiprofessionell **styrgrupp** som utsetts av statsrådet (se Money Wise 2020). Strategin genomförs i

praktiken av **nätverkets**¹³ aktörer med verksamhet och expertis för att främja ekonomiskt kunnande. Bland nätverkets aktörer väljs för en strategiperiod ett programråd som beslutar om verksamheten. Till medlemmar i rådet kan exempelvis inbjudas de största bankerna, Finans Finland, FINE, Ekonomi och ungdom TAT, Børsstiftelsen, Garantistiftelsen, Marttaliitto ry, Diakonissanstalten och Utbildningsstyrelsen. Finlands Bank/Myntmuseet skulle kunna leda programrådet. Verksamhet ordnas på riksomfattande, regional och lokal nivå. Strategin för ekonomiskt kunnande ska ha en stark koppling till statsförvaltningen, där de långsiktiga målen för utvecklandet av medborgarnas ekonomiska kunnande stöds och leds. Genom denna koppling säkerställs att situationer och förändringar i samhället eller förvaltningsstrukturen stöder verkställandet av strategin för ekonomiskt kunnande.

Den tredje sektorn är en viktig aktör i det praktiska arbetet gentemot allmänheten, men den är ofta tvungen att själv finansiera verksamheten för främjande av ekonomiskt kunnande genom konkurrensutsatt projektfinansiering. Finansieringens projektkaraktär ställer utmaningar både när det gäller utvecklandet och bedömningen av verksamheten och förankringen av god praxis. Att ständigt ansöka om finansiering för enskilda verksamhetsprojekt gör verksamheten kortsiktig och splittrad och bidrar till ökad osäkerhet beträffande verksamhetens kontinuitet, vilket är till nackdel vid planeringen av verksamheten på lång sikt. Dessutom kan konkurrensen om ekonomiska resurser utgöra ett hinder för samarbete inom utveckling och rådgivning. Finansieringen reglerar organisationernas verksamhet också sålunda att de, efter att ha beviljats projektfinansiering, är bundna till en viss form av verksamhet för utsatt tid och har små möjligheter att justera verksamheten, även om omständigheterna och situationerna i medborgarnas vardag skulle förändras. Aktörerna inom den tredje sektorn ska genom flera ministeriers gemensamma ståndpunkt garanteras finansiering för att främja ekonomiskt kunnande. Separat finansiering behövs också för att grunda ett forskarnätverk och för själva forskningen.

¹⁰ Den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen har till uppgift 817/2017 (713/2000) att ge privatpersoner upplysningar och råd om skötseln av ekonomi och skulder, biträda privatpersoner vid utarbetandet av en hushållsbudget, utreda på vilket sätt en gäldenärs ekonomiska problem kan lösas och biträda en gäldenär som utreder möjligheterna att nå förlikning med sina fordringsägare, biträda en gäldenär vid skötseln av ärenden i anslutning till skuldsanering samt hänvisa gäldenären att vid behov söka juridisk hjälp. Den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen omfattar sedan 2020 cirka 190 årsverken. Rådgivningens resurser har stärkts med 19 årsverken från början av 2020. Med tilläggsresurserna förbättras rådgivningens tillgänglighet och rättidighet samt förebyggs överskuldssättning.

¹¹ I kanslipersonalen ska ingå kommunikations- och informationsresurser.

¹² Möten med olika teman kan också ordnas för en begränsad deltagargrupp.

¹³ Med nätverket avses det nätverk som inrättats för Finlands Banks projekt för ekonomiskt kunnande och som omfattar 84 organisationer.

10. Sammanfattning

Vi har baserat den nationella strategin för ekonomiskt kunnande i Finland på relevanta fakta och analyser med inkluderande av forskare och aktörer inom området. Strategin för ekonomiskt kunnande är en modell som skräddarsytts för Finland med utnyttjande av OECD/INFE:s anvisningar och internationella exempel. Det är viktigt att hänsyn tas till utgångsnivån för finländarnas ekonomiska kunnande, de rådande marknadsförhållandena och samhällssituationen, inom vars ramar verksamheten sker.

Finlands strategi för ekonomiskt kunnande har som mission att få människorna att förstå vilken betydelse finansiell kompetens har i deras eget liv. Visionen i strategin är att finländarnas ekonomiska kunnande är världens bästa före år 2030.

Genom strategin för ekonomiskt kunnande förbättras medborgarnas ekonomiska kunnande, vilket skapar välmåga för hela samhällsekonomin. Detta förverkligas genom planerlig och målinriktad undervisning med beaktande av den rådande och föränderliga ekonomiska omvärlden. Med hjälp av strategin samordnas arbetet hos tiotals aktörer inom den privata och tredje sektorn i Finland, ett arbete som för närvarande är splittrat och delvis överlappande. Genom strategin effektiviseras resursanvändningen, god praxis sprider sig och utnyttjas av flera aktörer, samarbetet mellan aktörerna fördjupas och verksamheten får större genomslag. Tidpunkten för att bygga en strategi är läglig just nu, eftersom centrala parter förhåller sig mycket positivt till det.

Det är viktigt att strategin innehåller en konkret genomförandeplan, där man beslutar om strategiperiodens längd samt om verksamhetsplanens struktur och innehåll. Till genomförandet av strategin hänför sig ytterligare säkerställandet av verksamhetens kvalitet och objektivitet. En tredje relevant uppgift är att i samarbete med nätverket av aktörer fastställa delmålen för de olika delområdena av det ekonomiska kunnandet.

För att medborgarna ska kunna göra val och fatta beslut om sin privatekonomi inrättas lättillgängliga lågtröskeltjänster för förebyggande rådgivning och information. Problemet med att hitta aktuell information har lyfts fram också av de aktörer som verkar för att främja ekonomiskt kunnande. För dem bör information om aktörer, verksamheter, data och material samlas på ett och samma ställe.

Genomförandet av strategin ska följas upp och bedömas. Det enklaste är att fokusera på bedömningen av verksamhetens resultat och verkan, eftersom de går att bevisa, även på kort sikt. Resultat och verkan ska mätas systematiskt såväl på allmän nivå som i fråga om enskilda målgrupper, projekt och insatser. För genomförandet av den nationella strategin för ekonomiskt kunnande behövs också en interdisciplinär forskargemenskap med kompetens att genomföra vetenskaplig forskning.

Den nationella strategin för ekonomiskt kunnande har en ägare som förbinder sig att ansvara för strategins genomförande och möjliggör främjandet av det ekonomiska kunnandet. Ledningen av strategin för ekonomiskt kunnande passar i Finland mest naturligt in under justitieministeriet. Förvaltningsmodellen för uppföljning, övervakning och samordning av genomförandet av strategin för ekonomiskt kunnande ska vara så lätt som möjligt, men effektivt betjäna strategins genomförande.

Som en fråga separat från strategin ska finansieringen av verksamheten framför allt för den tredje sektorn samt grundandet och upprätthållandet av ett forskningsnätverk lösas.

De olika delområdena inom strategin för ekonomiskt kunnande hänger nära ihop med varandra. Därför ska strategin betraktas som en helhet. Olika aktörer genomför strategin på olika sätt och den bör i rimlig omfattning medge spelrum och rörelsefrihet med tanke på föränderliga omständigheter och situationer.

Källor

- Atkinson, A. & Messy, F-A. (2012) Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 15.
- Banco de España (2018) Financial Education Plan 2018–2021. https://www.cnmv.es/DocPortal/Publicaciones/PlanEducacion/PlanEducacion18_21en.pdf
- Brander, R. (2020) Finansiell folkbildning i Sverige är ett nätverkssamarbete. Ekonomiska samfundets tidskrift 1/2020, 40–44. <https://www.ekonomiskasamfundet.fi/wp-content/uploads/2020/05/EST-1-20-artikel5.pdf>
- Braunstein, S. & Welch, C. (2002) Financial literacy: An overview of practice, research, and policy. Federal Reserve Bulletin. November 2002.
- Commission of Financial Capability (2020) About National Strategy. <https://cffc.govt.nz/about/national-strategy/>
- Danske Bank (2019) Millainen on suomalaisten nuorten talousosaaminen? Vanhempien ja nuorten näkemykset eroavat. <https://danskebank.fi/sinulle/artikkelit/2019/03/millainen-on-suomalaisten-nuorten-taloulososaaminen>
- European Commission (2020) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Capital Markets Union for people and businesses-new action plan. Brussels, 24.9.2020 COM(2020) 590 final. https://ec.europa.eu/finance/docs/law/200924-capital-markets-union-action-plan_en.pdf
- European Union (2020) A new Vision for Europe's capital markets – Final Report of the High Level Forum on the Capital Markets Union. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/growth_and_investment/documents/200610-cmu-high-level-forum-final-report_en.pdf
- Grifoni, A. & Messy, F. (2012) Current Status of National Strategies for Financial Education: A Comparative Analysis and Relevant Practices. OECD Working papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 16, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9bcwct7xmn-en>
- Kaiser, T., Lusardi, A., Menkhoff, L. & Urba, C.J (2020) Financial Education Affects Financial Knowledge and Downstream Behaviors. NBER Working Paper Series. Working Paper 27057. <http://www.nber.org/papers/w27057>
- Kalmi, P. (2012) Taloudellinen lukutaito taloustieteen peruskurssin tavoitteena. Kansantaloudellinen aikakauskirja 108, 306–321.
- Kalmi, P. & Ruuskanen, O-P. (2016) Suomalaiset pärjäävät taloudellisessa tietämyksessä ja käyttäytymisessä hyvin suhteessa muihin maihin. Kansantaloudellinen aikakauskirja 112, 6–18.
- Lusardi, A. & Mitchell, O. (2011) Financial Literacy around the World: An Overview. Journal of Pension Economics and Finance 10, 497–508.
- Mason, C. & Wilson, R. (2000) Conceptualising financial literacy. Occasional Paper 2000: 7. Loughborough University, Business School.
- Money and Pensions Service (2020) The UK Strategy for Financial Wellbeing 2020–2030. <https://financialcapability.gov.au/files/uk-strategy-for-financial-wellbeing-2020-to-2030.pdf>
- Money Wise (2020) About the Money Wise Platform. <https://www.wijzeringeldzaken.nl/english/>
- OECD (2015) National Strategies for Financial Education. OECD/INFE Policy Handbook. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>
- OECD (2016) OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. OECD, Paris. www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf
- OECD (2017) G20/OECD INFE Report on ensuring financial education and consumer protection for all in the digital age. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-OECD-INFE-Report-Financial-Education-Consumer-Protection-Digital-Age.pdf>
- OECD (2020a) Recommendation of the Council on Financial Literacy. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>
- OECD (2020b) PISA 2018 Results: Are Students Smart about Money? Volume IV. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>
- OECD International Network on Financial Education (2020) Draft Recommendation of the OECD Council on Financial Literacy. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Recommendation-on-FL-and-FE.pdf>
- OP (2019) Rahapuhetta: OP:n yhteistyössä Marttaliiton ja Takuusäätiön kanssa toteuttama tutkimus suomalaisten suhtautumisesta oman talouden hallintaan. <https://www.op.fi/documents/20556/31515214/Rahapuhetta+-tutkimus/bef9bab2-734c-f1a3-87cf-80224937685d>
- Raijas, A. (2020) Kartoitus talousosaamisen edistämistoiminnasta Suomessa vuonna 2020. Finlands Bank. Populärvetenskapliga rapporter A: 121. <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/17556/A121-Anu-Raijas.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raijas, A. & Brander, R. (2020) Kansainvälisiä esimerkkejä talousosaamisen edistämisen strategiyoista. Finlands Bank. Populärvetenskapliga rapporter A: 120. <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/17512/A120-Anu-Raijas-ja-Richard-Brander.pdf?sequence=1>
- Raijas, A., Kalmi, P., Ranta, M. & Ruuskanen, O-P. (2020) Suomalaisten talousosaaminen – Analyysi 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella. Finlands Bank. Populärvetenskapliga rapporter A: 119. <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/16991/A119.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

[Twitter: @SuomenPankki](#)
[Instagram: SuomenPankki](#)
[Facebook: SuomenPankki](#)
[LinkedIn: Bank of Finland](#)
www.suomenpankki.fi

ISBN 978-952-323-360-7
ISSN 1798-1069 (webbpublikation)

Helsingfors 2021